

25 LAT DZIAŁALNOŚCI STOWARZYSZENIA MIŁOŚNIKÓW ZIEMI KRZESZOWICKIEJ (1978–2003)

„Tylko poznawszy swój region, można owocnie dla niego pracować”. Taką zasadą kierowali się działacze społeczni w środowisku Krzeszowic: Władysław Bulek, Stanisław Klich, Marian Książkiewicz, którzy 6 maja 1975 r. zorganizowali Społeczny Komitet Organizacyjny Izby Regionalnej w Krzeszowicach (dalej SKOIR), a w nieodległej przyszłości zorganizowanie muzeum regionalnego w Krzeszowicach. SKOIR już w 1975 r. został zarejestrowany w Urzędzie Miasta-Gminy Krzeszowice jako Towarzystwo Regionalno-Kulturalne im. Kazimierza Wyki. Głównym celem tego Towarzystwa było pozyskiwanie – przez zakupy i darowizny – eksponatów regionalnych dla zorganizowania Izby Regionalnej w Krzeszowicach. Pomimo istnienia w Krzeszowicach dwóch pałaców Potockich („starego” i „nowego”) starania o locum dla ekspozycji regionalistów były bezskuteczne. Dysponowano niewielkimi środkami finansowymi – uzyskiwanymi od Komitetu Osiedlowego w Krzeszowicach – na zakup eksponatów, książek, fotografii.

Ci sami wymienieni wyżej ludzie oraz zaangażowani później Tadeusz Martynek i artysta malarz, rzeźbiarz Marian Konarski przygotowywali grunt dla zorganizowania szerszego swym zasięgiem towarzystwa regionalnego. Udostępniony przez Mariana Książkiewicza statut Towarzystwa Miłośników Starego Wiśnicza stał się załącznikiem – po dostosowaniu do warunków środowiska Krzeszowic – opracowania statutu Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Krzeszowickiej (SMZK).

Mając opracowany projekt statutu SMZK nawiązano współpracę z Miejskim Komitetem Frontu Jedności Narodu w Krzeszowicach, który poparł inicjatywę powołania Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Krzeszowickiej. Było to konieczne wówczas „przyzwolenie polityczne”. Wspólnie z Komitetem M-GFJN przygotowano zebranie organizacyjne-założycielskie, które odbyło się 5 marca 1978 r. w budynku Urzędu Miejsko-Gminnego w Krzeszowicach. Obecnych było około 100 osób. Zatwierdzono statut Stowarzyszenia, wybrano władze zgodnie ze statutem.

Przewodniczącym Zarządu wybrano inż. Janusza Kopczyńskiego, zastępcą Mariana Konarskiego, skarbnikiem Mariana Książkiewicza, Komisję Rewizyjną z przewodniczącym Tadeuszem Muchą oraz przewodniczących pięciu komisji problemowych, którzy zgodnie ze statutem byli członkami Zarządu Stowarzyszenia. I tak rozpoczęła się działalność organizacyjna Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Krzeszowickiej, dzielona na 3-letnie kadencje – wyboru władz statutowych towarzystwa; obecnie jest 9. kadencja, w każdej są jakieś osiągnięcia i to składa się na 25-letni okres działalności w środowisku Ziemi Krzeszowickiej.

Nie sposób omówić działalności rok po roku, poszczególnych kadencji, ale przedstawia się tu tylko ogólne – syntetyczne podsumowanie:

1. Do naszego stowarzyszenia w okresie 25 lat wstąpiło łącznie 611 osób, głównie mieszkańców Krzeszowic i okolicznych wsi, ale także mieszkających w Krakowie, na Śląsku, a nawet w Szczecinie. W 1989 roku było 394 członków zwyczajnych, w latach następnych ilość członków ulegała zmniejszeniu. W ciągu 25 lat nadano 13 osobom tytuł honorowego członka – spośród zasłużonych członków i spoza stowarzyszenia. W 2003 roku stowarzyszenie liczyło 138 członków zwyczajnych i 6 honorowych.

2. Corocznie odbywały się Walne Zjazdy Członków – sprawozdawcze, w 2003 r. odbył się XXV Walny Zjazd; 8 z nich było zjazdami wyborczymi. Funkcję prezesa pełnili – w latach 1978–1990 (12 lat) inż. Janusz Kopczyński, od 1990 Stanisław Klich. Funkcję

skarbnika najdłużej pełnił Marian Książkiewicz, od 1978–1991 (13 lat), który swoim staraniem przyczynił się do zabezpieczenia materialnego dla działalności naszego stowarzyszenia – poprzez załatwienie dwóch darowizn na rzecz stowarzyszenia:

- domu mieszkalnego Studenckich w Krzeszowicach przy ul. Krakowskiej 30, który obecnie jest własnością naszego stowarzyszenia i siedzibą Muzeum Ziemi Krzeszowickiej;
- połowy domu mieszkalnego (trzech mieszkań) od Olgierda Jastrzeńskiego z Belgradu – ta darowizna była przeznaczona na rozwój Muzeum Ziemi Krzeszowickiej. Po sprzedaży mieszkań została wykorzystana na remont budynku muzeum. Przy staraniach o tę ostatnią darowiznę współpracował Konstanty Kłoczek z Krzeszowic, członek naszego stowarzyszenia.

Działalność naszego stowarzyszenia w zakresie ochrony dóbr kultury na Ziemi Krzeszowickiej

1. W 1982 r. zorganizowano i otwarto Izbę Regionalną w Krzeszowicach w uzyskanych od Naczelnika Miasta-Gminy Krzeszowice Adama Jasińskiego dwóch lokalach w „starym” pałacu Potockich (obecnie sekretariat i biuro burmistrza Gminy Krzeszowice).

2. 13 grudnia 1987 r. – otwarto Muzeum Ziemi Krzeszowickiej w Krzeszowicach przy ul. Krakowskiej 30 – we własnym budynku naszego stowarzyszenia – a w nim: w salach na parterze urządzono galerię wystawienniczą Krzeszowickiego Ośrodka Kultury, na poddaszu (po odpowiedniej adaptacji) urządzono Muzeum Ziemi Krzeszowickiej, którym opiekuje się Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Krzeszowickiej.

3. W 1981 r. współpracowaliśmy i pomogli materialnie (cement, deski) z Klubem PTTK „Drapichrusty” w Chrzanowie z zakresie porządkowania (odgruzowanie przejść dla pieszych, odchwaszczanie i wycinka zbędnych samorośli) oraz odgruzowywanie i zabezpieczenie stropów dwóch sal w przyziemiach ruin zamku Tęczyn w Rudnie – w celu zorganizowania w nich ekspozycji poniewierających się detali kamiennych.

4. Z własnych środków pieniężnych naszego Stowarzyszenia zlecono i przeprowadzono rewaloryzację zabytkowego grobu Kleszczyńskich i figury Chrystusa Zmartwychwstałego na krzeszowickim cmentarzu.

5. W 1982 r. wykonano kompleksową rewaloryzację budowli „Siarczanki” – Kapliczki „Pod Matką Boską” w Krzeszowicach. Przy tych pracach uczestniczyli – Urząd Miasta-Gminy w Krzeszowicach (naczelnik Adam Jasiński) i Parafia św. Marcina w Krzeszowicach (ks. prałat Ładysław Orzechowski). Ponieważ pierwotnie (połowa XIX w.) była to pijalnia wody siarczanej, dlatego uruchomiono wylew wody siarczanej, z możliwością pobrania niewielkiej ilości do nacierania bolących miejsc reumatycznych w domu.

6. W 1998 r. zlecono (odpłatnie) opracowanie dokumentacji opisowo-fotograficznej kapliczki kolumnowej „Boża Męka” z 1659 r. w Paczółtowicach wraz z ustaleniami konserwatorskimi. Dokumentacja została opracowana i zapłacona przez nasze Stowarzyszenie i niestety na tym zakończono temat konserwacji tej kapliczki, ponieważ nie było partnerów do współpracy i współfinansowania, a powinni nimi być – Urząd Gminy Krzeszowice i Parafia Rzymskokatolicka w Paczółtowicach. Uważamy, że rewaloryzacja tej kolumny z kapliczką – arcydzieła sztuki kamiennarskiej z połowy XVII w. – jest konieczna przy współudziale Urzędu Gminy i Parafii.

7. Od kilku lat członkowie naszego Stowarzyszenia wykonują dokumentacje fotograficzną małych obiektów sakralnych: kapliczek przydrożnych, śródpolnych i nadrzewnych w lasach na terenie Ziemi Krzeszowickiej. Po opracowaniu dokumentacji wszyst-

kich tych kapliczek zostaną naniesione na odpowiednią mapę terenów Gminy Krzeszowice, co stanowić będzie dokumentację ich istnienia; przypadku zniszczenia będzie możliwość ich rekonstrukcji.

8. Wykonano kompleksowy remont budynku mieszkalnego rodziny Studenckich w Krzeszowicach przy ul. Krakowskiej 30 (rok budowy około 1928) i adaptację lokali na potrzeby Galerii KOK, a poddasze na potrzeby Muzeum Ziemi Krzeszowickiej.

- W 2001 r. całkowita wymiana elewacji budynku muzeum i roboty blacharskie na dachu – ze środków własnych Stowarzyszenia (darowizna Olgerda Jastrzeńskiego).
- W 2003 r. całkowita wymiana pokrycia dachu budynku muzeum wraz z więźbą dachową – ze środków własnych Stowarzyszenia (darowizna jak wyżej).
- W latach 1999–2002 całkowita przebudowa otoczenia budynku muzeum – roboty ziemne, budowa drogi wewnętrznej, nasadzenia ozdobnych krzewów, drzew i obsianie trawą.
- W 2003 r. wpłacono 500 zł na rewaloryzację kaplicy pw. św. Stanisława BM w Krzeszowicach Nowej Wsi.
- W 2003 r. przekazano 1000 zł na oświetlenie zewnętrzne kościoła parafialnego pw. św. Marcina w Krzeszowicach.

Upamiętnienie ludzi, zdarzeń historycznych i działalności uzdrowiska w Krzeszowicach

Obchody ważnych rocznic z historii Ziemi Krzeszowickiej:

1. W 1980 r. obchody 200-letniej działalności uzdrowiska w Krzeszowicach. Odbyła się sesja popularno-naukowa nt. wykorzystania krzeszowickich wód leczniczych w przeszłości i obecnie. Wydano broszurę pt. *200 lat uzdrowiska w Krzeszowicach* – we współpracy z krakowskim oddziałem PTTK zorganizowano wojewódzki zlot turystyczny do Krzeszowic.

2. W 1983 r. wspólnie z władzami polityczno-administracyjnymi Krzeszowic zorganizowano obchody 50. rocznicy nadania praw miejskich Krzeszowicom: odbyła się uroczysta sesja Rady Narodowej Miasta-Gminy w Krzeszowicach, wybito okolicznościowy medal, w holu budynku Urzędu Gminnego wmurowano okolicznościową tablicę pamiątkową.

3. W 1986 r. z inicjatywy Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Krzeszowickiej i we współpracy z Radą Narodową Miasta-Gminy Krzeszowice obchodzono 700-lecie lokacji Krzeszowic.

Odbyła się uroczysta sesja Rady Narodowej w Krzeszowicach, podczas której ogłoszono referat historyczny. Z tej okazji wybito okolicznościowy medal w odpowiednim etui i wykonano plakietki okolicznościowe, wybudowano i odsłonięto pomnik 700-lecia Krzeszowic wg projektu artysty malarza i rzeźbiarza Mariana Konarskiego z Krzeszowic.

4. Od 1991 r. przez kilka lat nasze Stowarzyszenie organizowało w dniu 17 września spotkania przy Krzyżu Katyńskim na krzeszowickim cmentarzu. Od kilku lat organizatorem tej uroczystości jest Urząd Miejski w Krzeszowicach.

5. Od 1995 r. przez kilka lat nasze stowarzyszenie było organizatorem kolejnych rocznic m.in. 15 Sierpnia – Cudu nad Wisłą. Uroczystości odbywają się przy Pomniku Józefa Piłsudskiego i Niepodległości Polski w Nawojowej Górze. Od kilku lat obchody tej rocznicy organizuje Urząd Miejski w Krzeszowicach.

Tablice pamiątkowe i rocznicowe krzyże – wykonane i finansowane przez SMZK

- 1983 r. – SMZK ufundowało tablicę pamiątkową 50. rocznicy praw miejskich dla Krzeszowic.
- 1986 r. – SMZK ufundowało tablicę pamiątkową prof. Kazimierza Wyki z Krzeszowic.
- 1987 r. – SMZK ufundowało tablicę pamiątkową prof. Wincentego Danka z Krzeszowic.
- 1989 r. – SMZK współuczestniczyło w wykonaniu tablicy pamiątkowej poświęconej żołnierzom AK – por. Franciszkowi Górskiemu, ks. Janowi Godźkowi, która została wmurowana w ogrodzeniu cmentarza klasztornego w Czernej.
- 1990 r. – staraniem SMZK – organizowano zbiórki pieniędzy i wykonawstwo – na cmentarzu w Krzeszowicach postawiono Krzyż Katyński (brzozowy w kamiennym cokole). Poświęcony i odsłonięty 10 czerwca 1990 r. po uroczystej Mszy św. w kaplicy cmentarnej przy bardzo licznym udziale mieszkańców Krzeszowic i delegacji kombatanckich oraz Sybiraków z Krakowa.
- 1999 r. – SMZK ufundowało tablicę pamiątkową poświęconą gen. Janowi Henrykowi Dąbrowskiemu, który w 1809 r. leczył się w Krzeszowicach. Tablica została umieszczona na frontonie budynku Ośrodka Rehabilitacji w Krzeszowicach.
- 1999 r. – SMZK zorganizowało – przy współfinansowaniu przez rodziny pomordowanych w Katyniu z Ziemi Krzeszowickiej – wymianę Krzyża Katyńskiego (trwalsze drzewo).
- 2000 r. – z inicjatywy i staraniem Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Krzeszowickiej – (współfinansowanie przez mieszkańców Ziemi Krzeszowickiej) – postawiono Krzyż Milenijny na Wzgórzu Czatkowickim. Krzyż został uroczystie poświęcony 21 września 2000 r. przez ks. kardynała Franciszka Macharskiego.
- 2003 r. – SMZK współuczestniczyło w wykonaniu tablicy pamiątkowej poświęconej trzem braciom Hniłkom z Krzeszowic – zasłużonym oficerom legionowym i II Rzeczypospolitej, a także AK. Tablica została umieszczona na ścianie frontowej „starego” pałacu Potockich w Krzeszowicach (obecnie siedziba burmistrza Gminy Krzeszowice).

Promocja walorów turystyczno-krajoznawczych Ziemi Krzeszowickiej

Rajdy turystyczne organizowano wspólnie z PTTK Oddział Kraków, a seminaria i zwiedzanie Ziemi Krzeszowickiej wspólnie z Wojewódzkim Domem Kultury w Krakowie.

- 1978 r. – rajd *Stopkowymi śladami* z zakończeniem w Siedlcu – miejscu zamieszkania Andrzeja Stopki.
- 1980 r. – rajd pn. *200 lat uzdrowiska w Krzeszowicach* z zakończeniem w Krzeszowicach.
- 1982 r. – rajd pn. *Wiosna '82 w Krzeszowicach* (rygory stanu wojennego) nieoficjalne otwarcie Izby Regionalnej w Krzeszowicach. Oficjalne otwarcie Izby Regionalnej odbyło się 4 czerwca 1982 r. – z udziałem władz polityczno-administracyjnych Gminy Krzeszowice.
- 1996 r. – SMZK było organizatorem spotkania w Krzeszowicach przedstawicieli regionalnych towarzystw kultury z Małopolski. Zwiedzano również klasztor oo. Karmelitów w Czernej i zabytkowy kościół w Paczółtowicach.
- 1998 r. – w Krzeszowicach odbyło się seminarium nt. *Promocja walorów kulturowych i turystycznych Ziemi Krzeszowickiej*. Odbył się również objazd i zwiedza-

nie zabytków architektury sakralnej i świeckiej oraz najbardziej atrakcyjnych miejsc na Ziemi Krzeszowickiej. Organizatorami byli – SMZK i Wojewódzki Dom Kultury w Krakowie.

Działalność wydawnicza Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Krzeszowickiej

- 1989 r. – cztery wydania (broszurowe) „Ziemia Krzeszowicka” – wydawca SMZK i Komitet Osiedlowy w Krzeszowicach.
- 1996 r. – wznowienie wydawania „Ziemia Krzeszowicka” jako dwumiesięcznika, w kolorze czarnym, format A-4, nakład 200 egz.
- 1998 r. (grudzień) – wydano „Ziemie Krzeszowicką” w kolorowej szacie graficznej i do chwili obecnej „ZK” jest wydawana w kolorze.
- 1999 r. – wydanie serii widokówek (8 wzorów) Krzeszowic i okolicy – nakład 3200 sztuk.
- 2001 r. – wydanie nowej serii widokówek (8 wzorów) zabytków Ziemi Krzeszowickiej, nakład 3200 sztuk.
- 2003 r. – wydanie książki pt. *Zarys dziejów wsi Zalas*, w nakładzie 500 egz.

Stanisław Klich

KOSZYCZKI PEŁNE TRADYCJI

*Dobre placki przekładane
I kielbaski nadziewane.
Daj mi, Chryste dożyć tego
Daj doczekać święconego*

Święcenie pokarmów w Wielką Sobotę, to obowiązek czy tradycja? To pytanie zadawałam sobie każdego roku, idąc z koszyczkiem pełnym pokarmów do kościoła. Najpierw z moim małym synkiem, (pomijam swoje dzieciństwo) później z rodziną lub przyjaciółmi. Wreszcie czas emigracji, gdzie zrozumiałam, co to znaczy być Polakiem, mieć swoje zwyczaje tradycje i obrzędy. W Stanach Zjednoczonych ten mały wiklinowy koszyczek z białą serwetką, przybrany bukszpanem, w którym Polacy noszą pokarmy do święcenia, wzbudza wśród Amerykanów i innych grup etnicznych, zawsze ogromne zainteresowanie. Ileż to razy tłumaczyłam, że zwyczaj święcenia pokarmów nie jest znany innym narodom. Że jest to nasza polska tradycja sięgająca prawdopodobnie wieku X. Jaka ja byłam wtedy dumna, że jestem Polką i że w rękę trzymam koszyk pełen pokarmów, symbol Chrystusa Zmartwychwstałego? Winna jestem krótkie wytłumaczenie, dlaczego wspominam o moich święceniach za „wielką wodą”. Gdyż to już tam marzyłam o czymś, co byłoby związane z koszyczkiem i z Wielką Sobotą. Oczywiście po powrocie do kraju.

Żyjemy już w innych czasach, mamy wiek dwudziesty pierwszy, lecz wszystkie tradycje i obyczaje, jest naszą powinnością przekazać młodemu pokoleniu. Są one piękne, a niektóre z nich trwają z nami od zawsze. Do nich zaliczamy „święcenie” w Wielką Sobotę.

W jednym ze starych kalendarzy poznańskich – pisze Łukasz Gołębiowski – znajduje się opis bez daty; zdaje się jednak, że to musiało być za Władysława IV. Wojewoda Sapieha w Dereczynie takie wyprawił święcone, na które zjechało się co niemiara panów z Litwy i Korony. Na samym środku był baranek wyobrażający Agnus